

Tradició, traducció...

Joan Veny i Clar, *Tradició, traducció i interferència en el diccionari mallorquí (1840) de Pere Antoni Figuera*, Consell de Mallorca, Departament de Cultura, Palma 2006.

El primer diccionari imprès sobre la parla de les Illes Balears és el *Diccionari mallorquí-castellà* de Pere A. Figuera (Palma 1840). El filòleg Joan Veny, autor prolífic i de dilatada trajectòria, ens presenta en el llibre que acaba d'aparèixer un estudi detallat sobre aquest diccionari.

En els primers capítols ens dibuixa la situació de la llengua a l'inici del segle XIX.

Joan Veny entra seguidament en l'anàlisi lingüística del diccionari. Són el lèxic i la lexicografia camps d'estudi predilectes de l'autor, en els quals ha donat fruits rellevants. Ens referim a l'estudi del lèxic d'autors i obres diversos, o bé a la seva recerca històrica i etimològica sobre paraules concretes —amb una focalització especial en la ictionímia—, o bé i de ple en relació amb el tema que aquí ens ocupa, als seus estudis sobre diccionaris —el de Pere Torra, el d'Antoni Font (ambdós del s. XVII) i el de Palmireno (del s. XVI).

En l'obra actual, relativa al diccionari mallorquí-castellà de Figuera (s. XIX), l'estudi lingüístic es presenta dividit en diferents apartats. En els primers es fa referència al mètode per a la selecció de les entrades, a la macroestructura i a la microestructura del diccionari.

Pel que fa al mètode de selecció de les entrades, Figuera va resseguir les del diccionari de l'Acadèmia Espanyola i hi va afegir altres entrades corresponents a cultismes, alguns dels quals provinents dels diccionaris de Núñez de Taboada —constatació aquesta darrera que havia fet Jaume Corbera i que

Veny corrobora i, en algun cas, matisa prenent en consideració tant les entrades com les definicions.

Formen la macroestructura del diccionari diferents tipus d'entrades (augmentatius, diminutius, formes verbals flexionades, locucions, etc.). Quant a la microestructura, després de cada entrada hi ha la categoria sintàctica del mot, el significat redactat en la llengua pròpia i l'equivalent castellà del mot.

Vénen després altres apartats interessants en què s'analitzen aspectes de l'obra de Figuera: destaquem el relatiu a la paremiologia (el diccionari inclou setze pàgines d'adagis, amb la correspondència castellana), els que fan referència als trets del mallorquí de l'època (aquí el reconegut dialectòleg repassa les característiques fonològiques, morfològiques i lèxiques del mallorquí que es poden documentar o deduir a partir de la informació del diccionari), el que s'ocupa dels castellanismes (on aquests es classifiquen des d'un punt de vista històric i formal) i el que es dedica a l'ortografia. Quant a aquest darrer aspecte —tema atractiu de la història de la llengua—, Veny assenyala, entre altres punts, la distinció que el diccionari fa entre *o* (tancada), *ô*

(oberta), *é* (tancada), *ê* (oberta) i *è* (neutra), la utilització de la dièresi damunt la vocal que precedeix la /palatal (per tal que es pugui diferenciar de la /geminada) o bé el pes del castellà que es manifesta en la utilització de *ñ* i *-ñy*.

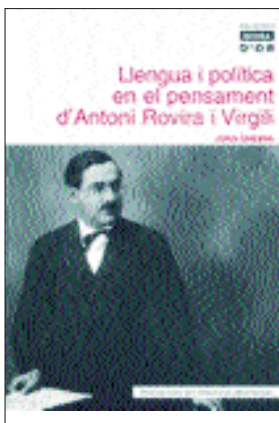
Els apartats finals es destinen a comentar l'aprofitament d'aquests materials per part d'altres diccionaris i a exposar algunes de les valoracions que sobre l'obra han fet altres filòlegs que s'hi han acostat.

Completa el llibre un estudi introductor de Bartomeu Font Obrador sobre la vida d'Antoni Figuera —era de Llucmajor i fou franciscà— i uns apèndixs finals en què es pot trobar un facsímil del manuscrit «Recopilació de alguns termes mallorquins ab el seu corresponent español», de 1814 —que Amengual Bunyola (2000) ha atribuït al mateix autor—, així com diverses il·lustracions.

Som, per tant, davant un estudi polièdric d'un diccionari que ha captivat Joan Veny, lingüista que compta amb una munició d'obres importants. El seu treball aconseguirà despertar l'interès del lector vers l'obra de Figuera i donar a conèixer aspectes diversos de la situació i característiques de la llengua de Mallorca del segle XIX. ♦

MONTSERRAT ADAM AULINAS

Llengua i política...

— Jordi Ginebra, *Ideòlegs, gramàtics i escriptors*, Centre de Lectura, Reus 2006.

— Jordi Ginebra, *Llengua i política en el pensament d'Antoni Rovira i Virgili*, Publ. de l'Abadia de Montserrat, Barce-

Jordi Ginebra s'ha endinsat en el pensament de gramàtics i ideòlegs que en èpoques

pretèrites han fet contribucions a la normativització i normalització del català. Així, aquest professor de la Universitat Rovira i Virgili (Tarragona) ha estudiat i editat dues gramàtiques del segle XVIII: la de Joan Petit i Aguilà i la d'Antoni Febre i Cardona (ambdues publicades per l'Institut d'Estudis Catalans els anys 1998 i 2004). Si tenim en compte quanta gent es dedicava a redactar gramàtiques durant la segona meitat del segle XVIII i principis del XIX (bàsicament, a la llista només s'hi ha d'afegir Josep Ullastra, Josep Pau Ballot i algun altre autor nordcatalà), podem afirmar que Ginebra és un dels millors coneixedors de les aportacions gramàtiques del segle XVIII.

Ginebra ha estudiat també els intel·lectuals del Camp de Tarragona que van operar durant la Renaixença, el Modernisme i el Noucentisme (finals del segle XIX i principis del XX). El llibre *Ideòlegs, gramàtics i escriptors* és un aplec de deu treballs relatius a aquesta època. N'hi ha tres de dedicats a Antoni de Bofarull,

de manera que un terç de l'obra és un estudi específic d'aquest intel·lectual reusenc. Entre els altres treballs hi ha una aproximació al paper de Josep Aladern en el procés de recuperació de la llengua; les cartes de Miquel Ventura a mossèn Alcover; la presència de Fabra a Reus; la trajectòria de l'escriptor Joaquim M. Bartrina (que permet il·lustrar el canvi d'ideologia entre els escriptors respecte a la llengua catalana durant la segona meitat del segle XIX); o una anàlisi de la qüestió de la llengua segons els noucentistes reusencs (aquest darrer apartat, escrit conjuntament amb Joaquim Mallafrè). Per la seva curiositat, esmentem l'estudi de la tesi doctoral de Miquel Ventura llegida a Nova York l'any 1909, titulada *Historical Catalan Phonetics*.

També hem de dir que un dels intel·lectuals tarragonins més rellevants és Antoni Rovira i Virgili. Doncs bé, Ginebra, en l'obra *Llengua i política en el pensament d'Antoni Rovira i Virgili*, analitza les aportacions que va fer aquest autor relatives a la

normalització del català. L'estudi es divideix en dos grans apartats 'La llengua per dins' i 'La llengua per fora' (en tots dos casos se segueix l'ordre temporal dels escrits de Rovira i Virgili). En el primer apartat es fa un repàs de les aportacions relatives a temes gramàtics, etimològics o normativitzadors; en el segon es comenten els escrits que va fer sobre la situació de la llengua i el paper que havia de tenir en la societat. Aquesta obra ens aproxima, doncs, a una figura cabdal de la història de Catalunya; una persona que va ser un gran suport per a Pompeu Fabra i que té el perfil típic de l'època— d'intel·lectual integral que participa en tota mena d'iniciatives per a la reconstrucció nacional (va ser diputat al Parlament de Catalunya per ERC en els anys trenta i va participar en la Ponència de la Divisió Territorial, al costat de Pau Vila i Josep Iglésies, en la mateixa època). ♦

XAVIER RULL